

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ І НАВИЧОК РОБОТИ З ІНШОМОВНИМ ТЕКСТОМ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Стаття присвячена навчанню студентів немовних спеціальностей навичкам і вмінням анотування. Автор презентує фрази та кліше, за допомогою яких студенти можуть анотувати тексти. У статті розглядається поняття «анотація», її структура, вимоги та завдання до анотування тексту.

Ключові слова: анотація, навички і вміння, аналіз тексту, наукова література, інформація, іноземна мова.

Статья посвящена обучению студентов неязыковых специальностей навыкам и умению аннотирования. Автор презентует фразы и клише, с помощью которых студенты могут аннотировать тексты. В статье рассматривается понятие «аннотация», ее структура, требования и задания к аннотации текста.

Ключевые слова: аннотация, навыки и умения, анализ текста, научная литература, информация, иностранный язык.

The article is devoted to training in students the skills and ability of annotation. The author presents phrases and cliché which help students make annotation of texts. The concept "annotation", its structure, requirements and tasks to the annotation is considered in article.

Key words: annotation, skills and abilities, text analysis, scientific literature, information, foreign language.

Постановка проблеми. Перспективи викладання іноземної мови студентам у ВНЗ України знаходяться у зоні уваги основних тенденцій розвитку сучасної вітчизняної освіти, яка є глобальним чинником міжнародного суспільного розвитку й інтеграції. Сьогодні у сфері українських освітніх інтересів залишається простір ближнього й далекого зарубіжжя, зокрема колишніх радянських республік. Сучасний фахівець повинен володіти високим професіоналізмом, правильно і швидко орієнтуватися у світі технологічних і технічних інновацій, аналізувати, синтезувати, обробляти інформацію різноманітних джерел. Саме тому аналіз документів і матеріалів, що містять ділову інформацію, є одним із найважливіших моментів професійної діяльності студентів.

Навчання студентів навичкам і вмінням анотувати іншомовний текст як один з основних джерел інформації, тобто орієнтації в іншомовному матеріалі й

умінню вибирати потрібне, є однією з найефективніших форм практичного володіння іноземною мовою, що в майбутньому забезпечить успіх студентів у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання студентів анотуванню тексту під час вивчення рідної та іноземної мов є предметом багатьох наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених (О. К. Єгорова, С. І. Калініна, Н. Н. Рябова, О. В. Радзієвська, Н. В. Ротова, Н. А. Фролова, Є. В. Шкурко).

Метою нашої статті є аналіз основних вимог і завдань анотації іншомовного тексту як одного з основних джерел інформації.

Актуальність дослідження обумовлюється потребами майбутніх фахівців в опануванні навичками і вміннями анотування, що є одним із найбільш важливих видів роботи в процесі навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей і призводить до значного підвищення рівня знань іноземної мови випускників вищої школи. Будучи найбільш заощадливими засобами ознайомлення з матеріалом першоджерела, вторинні тексти застосовуються в інформаційному забезпеченні науково-дослідних робіт, навчальному процесі та є засобами обміну інформацією в міжнародному просторі.

Останнім часом посилюється інтерес до проблем не лише пошуку, але й компресії інформації, в яких анотування займає центральне місце. Завдяки компресії текст стає компактним, а для того, щоб ознайомитися з новими публікаціями, фахівець насамперед переглядатиме реферативні журнали, а не вихідні матеріали в їх повному обсязі. Таким чином, відбувається заощадження часу, що важливо для сучасної людини.

Програма дисципліни «Іноземна мова» включає обов'язкове навчання студентів основам анотування й реферування. Підсумком цієї роботи має бути структуризація професійно значимої інформації та написання самостійних доповідей іноземною мовою. Робота з подібного роду текстами є програмною вимогою при вивченні іноземних мов на немовних факультетах ВНЗ: перед викладачами ставиться завдання навчити студентів складати анотації текстів або статей. У числі вимог, що висуваються до студентів і аспірантів у процесі навчання науково-дослідницькій діяльності, – вміння складати тексти анотацій, які необхідні для оформлення результатів наукової праці.

Дослідження Є. В. Шкурко засвідчили, що проблема формування навичок складання стислого тексту особливо гостро постає перед викладачами, які працюють зі студентами немовних спеціальностей. Адже вилучення з тексту основної інформації, її узагальнення й оформлення в максимально стислому вигляді є нелегким завданням для них. Як правило, вміння викладати зміст прочитаного зводиться до простого переказу. Очевидно, що студентів необхідно спеціально навчати анотуванню [7].

Тексти анотацій як компресія інформації потрібні в сучасній навчальній і науковій діяльності. Сьогодні невід'ємною вимогою до оформлення результатів наукових досліджень у вітчизняних і зарубіжних виданнях є подання авторських анотацій на декількох мовах, зокрема й англійською. Як правило,

англомовний варіант анотації необхідний читачам, що не знають російської або української мови, оскільки в наукових публікаціях англійська вважається міжнародною.

Анотація (*від лат. annotatio – «зауваження»*) – це короткий виклад змісту первинного документа, складений у результаті компресії тексту оригіналу та який кількома рядками дає уявлення про його тематику [1].

На думку Н. Н. Рябової, анотація є першим ознайомленням із первинним документом, що дозволяє судити про доцільність його більш детального вивчення з метою проникнення в сутність інформації оригіналу [4].

Уміння анотувати прочитану літературу допомагає оволодінню навичками реферування. У зв'язку зі своєю стислістю анотація не допускає цитування, в ній не використовуються смислові шматки оригіналу, а основний зміст першоджерела передається "своїми словами". Її особливість – використання мовних оцінних кліше, яких немає в рефераті.

Зміст анотації передається своїми словами (ззовні), тобто у формулюваннях референта.

На першому курсі студенти немовних спеціальностей теоретично освоюють поняття "анотація", специфіку реферування й анотування оригінальних текстів, методи викладу інформації в них, особливості мови і стилю, а також загальні й відмінні характеристики анотації. Суть анотування полягає в максимальному скороченні об'єму джерела інформації при збереженні його основного змісту. У процесі компресії першоджерела в анотації перераховуються питання, що висвітлюються в ньому, при цьому їх зміст не розкривається, але дається відповідь на запитання: "Про що говориться в первинному тексті?".

Висока міра узагальнення матеріалу в анотації призводить до особового, суб'єктивного забарвлення формулювань. А це, у свою чергу, призводить до необхідності введення в анотацію кліше й оцінно-оформлювальної термінології, наприклад [8, с. 187-189]:

1. The title of the text (abstract).

The text is headlined ...

The headline of the text I have read is ...

2. The main idea of the text.

The main idea of the text is ...

The text is about ...

The text deals with ...

The text touches upon ...

The text is concerned with ...

The text is devoted to ...

The text dwells upon...

The text highlights...

The text discusses...

The text presents...

The purpose of the text is to give the reader some information on ...

3. The contents of the text.

The intention of the text is...

The subject of the text is...

The aim of the text is to provide the reader with some material (data) on ...

a) The author starts by telling the reader that...

At the beginning of the text the author describes (dwells on, touches upon, explains) that...

b) The author writes (states, stresses, describes, thinks, points out) that ...

The author also provides the information on...

The problems of... are considered

... are covered.

... are formulated.

... are also presented.

... are studied.

Thereafter, ...

The text describes ...

It was noted...

The second part is concerned with...

c) According to the text ...

Further the author reports (says) ...

First,...second,...

Then (after that, further on, next) the author passes on to, goes on to say that..., gives a detailed (brief) analysis (description).

The text goes on to say that...

d) In conclusion ...

The author comes to the conclusion that ...

The general consideration are supported by...

The text ends with...

The text ends with the depiction (analysis) of...

4. Target group.

The text is interesting, useful for (students, pupils, scientists etc).

Основна помилка при складанні анотацій – надмірність інформації. З метою запобігання цьому недоліку слід уникати повторення відомостей, зайвих фраз, що не несуть основної інформації, вставних слів і речень, складних додаткових конструкцій.

При написанні анотацій бажано використовувати прості речення, що містять пасивні конструкції, однорідні присудки, дієприкметникові звороти, безособові речення. Не варто переказувати зміст статті (висновки, рекомендації, фактичний матеріал). Також слід звести до мінімуму використання складних зворотів, особових та вказівних займенників [3, с. 154].

Анотація складається з таких частин:

1) *вступної*, що включає бібліографічний опис (переклад заголовка, відомості про автора, вихідні дані, рік видання, кількість сторінок тощо);

2) *описової*, де вказуються найбільш характерні положення роботи, що виокремлюють її серед інших, схожих за тематикою й цільовим призначенням;

3) *заключної*, в якій повідомляється, кому адресовано друкований твір, та вміщується один-два висновки щодо змісту оригіналу.

Вимоги до складання анотації:

1. Лаконічність, тобто простота і ясність мови тексту, що виражається у використанні простих речень і простих тимчасових форм в активі й пасиві, відсутності модальних дієслів та їх еквівалентів, заміні складних синтаксичних конструкцій простими.

2. Логічна структура, що проявляється в чіткому діленні її тексту на дві або три складові частини.

3. Відповідність форм, тобто в текст анотації обов'язково вводяться безособові конструкції та окремі слова (наприклад, дієслівні висловлювання: повідомляється про ..., детально описується ..., коротко розглядається ... тощо), за допомогою яких відбувається введення й опис тексту оригіналу.

4. Облік видів науково-технічної літератури, що передусім стосується оформлення титульного аркуша науково-технічної публікації та його відображення у вступній частині.

5. Точність при перекладі заголовка оригіналу, окремих формулювань і визначень.

6. Використання загальноприйнятих скорочень, слів.

7. Єдність термінів і позначень.

За змістом і цільовим призначенням анотації можуть бути довідковими, описовими, реферативними, рекомендаційними та критичними [2].

На думку Н. А. Фролової, цикл навчання анотуванню професійних текстів повинен включати чотири основних етапи:

1) мотиваційно-орієнтований;

2) цільовий;

3) розвиваючо-формулюючий;

4) узагальнюючий.

Означені види роботи зі спеціальними текстами на іноземній мові переслідують практичні, освітні й виховні цілі, що об'єднуються в одне ціле – анотацію [5].

Варто зазначити, що знання основних видів анотування дозволяє швидко орієнтуватися в літературі зі спеціальності й не витратити зайвий час на важкий процес перекладу. У щоденній практиці багатьох спеціалістів постійно виникає необхідність в усному й писемному викладенні рідною мовою короткого змісту іншомовного матеріалу, що містить цінну інформацію. Також широко розповсюдженою є практика публікування в журналах і збірниках наукових статей рідною мовою зі стислим викладенням їх основного змісту іноземною. Техніка всіх перерахованих видів діяльності й складає зміст анотації [6].

Після прочитання оригінального тексту студенти на практиці застосовують отримані теоретичні знання з упушення вторинного тексту. При

цьому їм рекомендують виконувати наступні завдання і вправи, що допомагають анотуванню:

- знайдіть в абзаці речення, висловлювання, що може служити заголовком;
- знайдіть і відмітьте абзаци, що містять конкретну інформацію;
- визначте кількість фактів, що викладаються в тексті;
- узагальніть абзац в одне речення;
- знайдіть у кожному абзаці головну, основну інформацію та додаткову, роз'яснювальну;
- викладіть основні положення тексту у вигляді плану;
- опустіть в абзаці всі вставні речення, а в реченнях – вставні слова й описові (додаткові) конструкції;
- замість описів або підрядних речень використовуйте узагальнюючі слова;
- опустіть усі повтори і приклади, окрім фактів (чи даних), в яких подається важлива інформація;
- використовуйте лексичне й граматичне перефразовування;
- виділіть ключові слова і фрагменти в кожному відміченому за мірою інформативності абзаці;
- узагальніть матеріал;
- складіть логічний план тексту тощо.

Зважаючи на вищевикладене, студенти другого курсу повинні вміти:

- виділяти головну і додаткову інформацію тексту;
- скорочувати і спрощувати текст;
- висловлювати свою думку про прочитане.

На думку дослідників Н. А. Фролової та І. В. Алещанової, на іспитах із практичного курсу іноземної мови (особливо на старших курсах навчання) важливим є включення певних завдань з анотування текстів (статей), а також поточного й підсумкового контролю як ефективної форми перевірки набутих студентами немовних спеціальностей знань та навичок аналізу практичного матеріалу, що передбачається навчальною робочою програмою на різних спеціальностях навчання іноземній мові у вищій школі [6].

Висновки. Таким чином, абсолютно очевидним є факт, що на початковому рівні навчання іноземній мові у студентів немовних спеціальностей мають розвиватися професійно-орієнтовані вміння роботи з текстами відповідно до спрямованості професійної діяльності. Навчання навичкам анотування необхідно починати з перших років вивчення іноземної мови, проте навчання згортанню матеріалу в логічно зв'язаний текст анотації доцільно здійснювати на другому курсі, коли студенти набувають знань, навичок відбору, скорочення й узагальнення інформації та можуть адекватно аналізувати її.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Демидова А. К. Пособие по русскому языку. Научный стиль речи. Оформление научных работ / А. К. Демидова. – М. : Русский язык, 1991. – 201 с.

2. Егорова Е. К. Основы аннотирования и реферирования английского текста / Е. К. Егорова, С. И. Калинина // Методические рекомендации для преподавателей и студентов. – 2009. – 16 с.

3. Радзієвська О. В. Анотування наукового тексту іноземною мовою / О. В. Радзієвська // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка : зб. наук. праць. – Луганськ, 2013. – С. 153-156. – (Серія „Філологічні науки”).

4. Рябова Н. Н. Навчання реферуванню та анотуванню іншомовних текстів студентів немовних вузів / Н. Н. Рябова // Культура народів Причорномор'я : научный журнал / гл. ред. Ю. А. Катунин. – Симферополь : Изд-во Крымского научного центра Национальной академии наук и Министерства образования и науки Украины ; Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского ; Межвузовский центр “Крым”, 2002. – Т. 37. – С. 373-375.

5. Фролова Н. А. Междисциплинарные связи и мотивация образовательного процесса на занятиях по иностранному языку / Н. А. Фролова // Прогрессивные технологии в обучении и производстве : материалы Всероссийской конференции. – Камышин = Волгоград, 2004.

6. Фролова Н. А. Обучение реферированию и аннотированию профессиональной литературы на иностранном языке в комплексной подготовке специалиста / Н. А. Фролова, И. В. Алещанова // Современные проблемы науки и образования. – М., 2007. – № 5. – С. 67-72.

7. Шкурко Е. В. Обучение аннотированию текстов на иностранном языке [Электронный ресурс] / Е. В. Шкурко ; Днепрпетровский национальный университет им. Олеся Гончара. – Режим доступа : <http://lingvodnu.com.ua/archiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2011/obuchenie-annotirovaniyu-tekstov-na-inostranom-yazyke/>.

8. English (навчальний посібник з англійської мови для студентів вищих закладів педагогічної освіти) / [Н. М. Бріт, Н. В. Гут, О. А. Заболотна та ін.] ; [укл. Н. В. Гут, О. А. Заболотна]. – Умань, 2012. – 264 с.

Дата надходження до редакції: 31. 03. 2014 р.